

**Agenția Națională pentru
Reglementare în Comunicații Electronice și
Tehnologia Informației a Republicii Moldova**

**Analiza
pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie
Iterația III (2014)**

Starea documentului:	Final
Publicat:	15.12.2014

Cuprins:

1. Introducere	3
2. Identificarea pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.....	5
2.1 Testul monopolistului ipotetic.....	5
2.2 Testul celor trei criterii.....	5
2.3 Definirea pieței	6
2.4 Piața relevantă a produsului.....	9
2.4.1 Produsul focal.....	9
2.4.2 Lista substituenților produsului focal	9
2.4.2.1 Substituibilitatea ofertei cu ridicata	10
2.4.2.2 Substituibilitatea cererii cu ridicata	11
2.4.2.3 Substituibilitatea cererii cu amănuntul.....	13
2.4.3 Sumarul analizei pieței produsului.....	14
2.5 Piața geografică.....	15
2.6 Aplicarea testului celor trei criterii	15
2.6.1 Barierele de intrare și ieșire	16
2.6.2 Tendințe spre concurență efectivă	17
2.6.3 Suficiența aplicării legislației concurenței	18
3. Analiza pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.....	20
3.1 Evaluarea cotei de piață	21
3.2 Analiza ulterioară a pieței.....	21
3.2.1 Cota de piață și stabilitatea acesteia.....	22
3.2.2 Dimensiunile furnizorului.....	24
3.2.3 Controlul infrastructurii greu de duplicat	24
3.2.4 Puterea de contracarare a utilizatorilor	25
3.2.5 Economii de scară	26
3.2.6 Economii de gamă de produse	27
3.2.7 Economii de densitate	28
3.2.8 Diversificarea produselor și serviciilor	28
3.2.9 Bariere în calea extinderii serviciilor	28
3.2.10 Sumar	29
4. Determinarea obligațiilor.....	30
4.1 Probleme concurențiale identificate la nivelul piețelor relevante de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie	30
4.2 Examinarea cauzelor de apariție a PSP.....	31
4.3 Analiza obligațiilor propuse de ERG	32
4.4 Impunerea, menținerea, modificarea ori retragerea obligațiilor speciale preventive.....	32

1. Introducere

În conformitate cu articolul 51 din Legea comunicațiilor electronice nr.241-XVI din 15.11.2007, (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 51-54, art. 155), în continuare denumită Legea nr.241/2007, Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI), identifică piețele relevante și efectuează analize de piață pe aceste piețe în scopul determinării faptului, dacă piața relevantă este suficient de competitivă, și al impunerii, menținerii, modificării ori retragerii obligațiilor speciale preventive. ANRCETI definește metodologia și criteriile de identificare a piețelor relevante și identifică aceste piețe, luând în considerare circumstanțele naționale specifice. De asemenea, ANRCETI publică lista piețelor relevante.

Procesul de identificare și analiză a piețelor relevante a fost stabilit în Regulamentul privind identificarea și analiza piețelor relevante din domeniul comunicațiilor electronice și desemnarea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe aceste piețe, aprobat prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 55 din 29 decembrie 2008, (Monitorul Oficial 2009, nr.34-36, art.117), în continuare denumit Regulamentul nr. 55/2008..

După identificarea piețelor relevante, ANRCETI efectuează analiza detaliată a acestor piețe, astfel încât să ia decizii cu privire la desemnarea furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante (articolul 52 din Legea nr.241/2007) și are dreptul să impună obligații corespunzătoare (articolul 54 din Legea nr.241/2007).

Totodată, în conformitate cu articolul 53 din Legea nr.241/2007, ANRCETI efectuează analiza piețelor relevante cel puțin o dată la 2 ani, în scopul constatării existenței concurenței efective pe aceste piețe.

În anul 2010 ANRCETI a efectuat prima iterație de Analiză a pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie. Astfel, în urma analizei efectuate a fost identificată piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie drept susceptibilă reglementării preventive (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 25 din 19.08.2010).

Prin Hotărârea Consiliului de Administrație nr. 13 din 21.06.2011, ANRCETI a desemnat S.A., „Moldtelecom” drept furnizor cu putere semnificativă pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, în baza rezultatelor analizei detaliate a pieței date, care a arătat existența puterii semnificative a furnizorului dat, problemele concurențiale și obligațiile necesare a fi impuse pentru remedierea eșecului concurenței.

Prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.28 din 01.11.2011, ANRCETI a impus în sarcina S.A.”Moldtelecom” remediile necesare pentru remedierea eșecului concurenței.

În anul 2013, ținând cont de prevederile articolului 53 din Legea nr.241/2007, ANRCETI a analizat piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie în cadrul iterației II. În rezultatul analizei efectuate în cadrul iterației II, ANRCETI a constatat că piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie continuă să fie susceptibilă reglementării preventive iar S.A., „Moldtelecom” continuă să dețină puterea semnificativă pe piața dată (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.24 din 11.06.2013).

Totodată, având în vedere că condițiile concurențiale pe această piață nu au evoluat semnificativ timp de doi ani, ANRCETI a considerat necesară menținerea în sarcina

S.A. „Moldtelecom” a obligațiilor impuse anterior prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.28 din 01.11.2011.

Ținând cont de prevederile articolului 53 din Legea nr.241/2007, apare necesitatea revizuirii definiției pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, a situației concurențiale și a obligațiilor specifice impuse furnizorului cu putere semnificativă pe această piață.

Această analiză de piață face parte din cadrul iterației III de analiză a piețelor de comunicații electronice din Republica Moldova.

În urma analizei, în conformitate cu articolul 53 din Legea nr.241/2007, ANRCETI are dreptul să impună, să mențină, să modifice sau să revoce obligațiile față de furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice.

ANRCETI va face publică analiza și va prezenta Consiliului Concurenței, în termen de 3 zile lucrătoare din data adoptării, deciziile ce conțin identificarea piețelor relevante, desemnarea furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante și impunerea obligațiilor speciale în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante.

În compartimentele ce urmează, ANRCETI desfășoară o analiză care stabilește:

- 1) limitele pieței produsului și pieței geografice ale pieței tranzitului de trafic în rețelele publice de telefonie, utilizând raționamentele Testului Monopolistului Ipotetic (TMI)
- 2) situația concurențială și evoluția viitoare a acestei piețe în scopul de a desemna, după caz, furnizorul sau furnizorii cu putere semnificativă;
- 3) identificarea obligațiilor ce urmează a fi impuse furnizorului/furnizorilor determinați cu putere semnificativă pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

Procesul de consultare

ANRCETI a expus spre consultare publică proiectul Analizei pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie pe data de 03.10.2014 și a solicitat opiniile și propunerile părților interesate asupra ansamblului de documente expuse pentru consultare. Termenul limită de prezentare a comentariilor a fost 21.10.2014.

Comentariile puteau fi adresate în scris pe suport de hârtie și în format electronic la adresa de contact a ANRCETI:

Bd. Ștefan cel Mare, 134, MD-2012,
CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA
Fax: (0 22) 222 885
și/sau la:
e-mail: office@anrceti.md

În cadrul termenului stabilit de consultare publică au parvenit propuneri și recomandări din partea S.A. „Moldtelecom” și S.R.L. „Arax Impex”. Deciziile luate pe marginea comentariilor și propunerilor sunt reflectate în Sinteza recomandărilor care vizează atât Analiza dată cât și proiectul de Hotărâre al Consiliului de Administrație al ANRCETI privind măsurile de reglementare preventivă a pieței de tranzit de trafic în rețeaua publică de telefonie a S.A. „Moldtelecom”.

2. Identificarea pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie

Conform p.5 al Regulamentului nr.55/2008, pentru a desfășura procesul de identificare a piețelor, ANRCETI va ține cont de cele mai bune practici europene.

Regulamentul nr.55/2008 descrie un proces din două etape:

1) În primul rând, trebuie să fie stabilite limitele pieței, din punct de vedere a produsului și din punct de vedere geografic, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic (TMI);

2) În al doilea rând, trebuie să fie confirmată susceptibilitatea pieței la reglementarea preventivă prin aplicarea testului celor trei criterii (p.20 și p.44 ale Regulamentului nr.55/2008).

2.1 Testul Monopolistului Ipotetic

Testul Monopolistului Ipotetic începe prin identificarea unui produs focal, adică produsul cel mai îngust definit care în mod evident se află pe piața analizată. Această piață poate include și alte produse candidat în dependență de substituibilitatea dintre produsul candidat și produsul focal. Vor fi analizate 3 forme ale substituibilității produselor:

- a) Substituibilitatea ofertei;
- b) Substituibilitatea cererii cu ridicata;
- c) Substituibilitatea cererii cu amănuntul.

La efectuarea TMI este analizat un monopolist ipotetic și se verifică dacă o majorare mică dar semnificativă (creștere de 5-10%), non-tranzitorie (cel puțin cu durata de 1 an) a prețului produsului focal (SSNIP - Small but Significant and Non-transitory Increase in Price) ar putea fi profitabilă.

Aceasta presupune că fiecare substituent candidat este testat prin TMI dacă produce suficientă presiune competitivă asupra produsului focal. În cazul când SSNIP este profitabil, aceasta va fi o dovadă că produsul candidat nu este capabil să substituie produsul focal și nu poate fi inclus în limitele pieței produsului.

Dacă creșterea prețului produsului focal nu este profitabilă, definiția serviciului trebuie extinsă pentru a include serviciile care pot substitui produsul focal.

2.2 Testul celor trei criterii

Acest test se referă la cele trei criterii care se aplică înainte de a supune piața unei reglementări preventive. Aceste criterii conform Regulamentului nr.55/2008 sunt:

- 1) Prezența unor bariere înalte la intrare pe piață;
- 2) Dinamica pieței;
- 3) Insuficiența aplicării prevederilor legislației concurenței.

Comisia Europeană sintetizează și explică aceste criterii, după cum urmează:

Primul criteriu este prezența unor bariere înalte la intrarea pe piață. Dat fiind caracterul dinamic al piețelor de comunicații electronice trebuie, de asemenea, să se ia în considerație și posibilitățile pieței de a tinde spre un rezultat competitiv, în pofida barierelor înalte la intrare.

Prin urmare, cel de-al doilea criteriu constă în faptul că o piață are și așa caracteristici de a nu tinde în timp spre o concurență efectivă. Acest criteriu este unul dinamic și ia în considerație un număr de aspecte structurale și de comportament care la examinarea tuturor factorilor, indică dacă piața are sau nu caracteristici de natură să justifice impunerea obligațiilor de reglementare, conform Directivelor Europene.

Al treilea criteriu prevede insuficiența legii concurenței de a preveni de sine stătător eșecul pieței (fără reglementarea preventivă), luând în considerație caracteristicile specifice ale sectorului comunicațiilor electronice.

Astfel, dacă ANRCETI ajunge la concluzia că pentru intrarea și ieșirea de pe piața relevantă a produsului există bariere semnificative, nu există semne că piața dată ar fi suficient de competitivă și nici semne ale unor tendințe spre o concurență efectivă în orizont scurt și mediu de timp, precum și ajunge la concluzia că aplicarea doar a instrumentelor legislației generale a concurenței este insuficientă pentru rezolvarea eșecului concurenței, atunci piața dată este susceptibilă reglementării preventive. În asemenea caz, ANRCETI identifică prin decizia Consiliului de Administrație piața dată drept relevantă reglementării preventive (reglementării ex-ante).

În acest compartiment ANRCETI prezintă raționamentele sale în ceea ce privește piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

Menționăm că piața dată este o parte componentă a Recomandării Comisiei Europene EC (2003) 311¹ (Piața 10). Astfel ANRCETI va testa dacă această piață este relevantă reglementării preventive în circumstanțele naționale.

Pentru a lua decizia dacă piața dată este sau nu susceptibilă reglementării preventive, ANRCETI, conform prevederilor Regulamentului nr.55/2008, va desfășura un proces în două etape: va identifica piața relevantă a produsului și piața relevantă geografică; și va testa susceptibilitatea pieței la reglementarea preventivă.

2.3 Definirea pieței

Piață analizată în acest document este furnizarea serviciilor de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

Din punct de vedere tehnic, tranzitul de trafic reprezintă transportarea comutată a traficului pe segmentul de rețea între două sau mai multe puncte de interconectare (POI – Point of Interconnection), pe segmentul de rețea delimitat de serviciile de origine și terminare a apelurilor. Prin urmare, serviciul de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie este definit ca serviciul de tranzit care include transportul apelurilor între două rețele diferite, adică de la un punct de interconectare cu rețeaua în care este originat sau din care se preia apelul până la un punct de

¹ EC (2003) 311, Commission recommendation on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services.

interconectare cu rețeaua în care este transferat sau în care este terminat apelul (serviciul de tranzit „pur”). **Figura 1** descrie schematic această prestație.

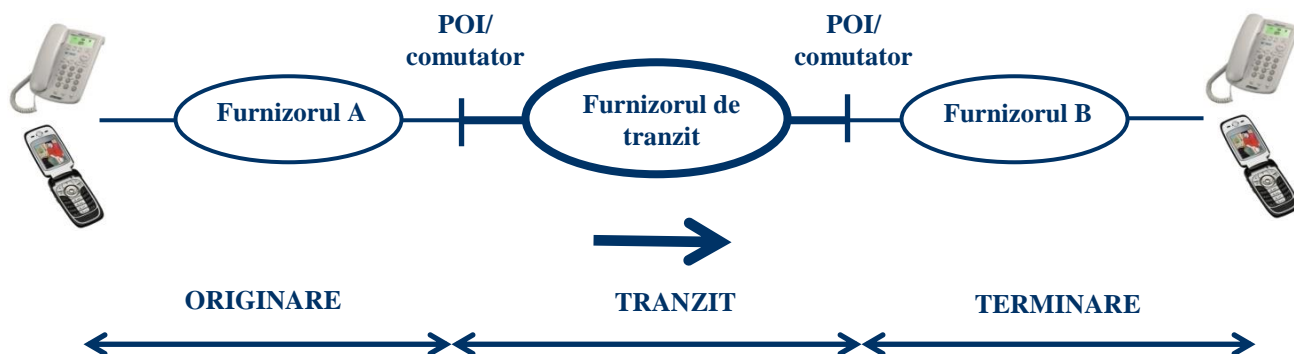

Figura 1: Tranzitul de trafic în rețelele publice de telefonie, din punct de vedere tehnic

Rolul serviciilor de tranzit se manifestă prin fluidizarea piețelor. Astfel furnizorii de tranzit propun o interfață unică între totalitatea furnizorilor și cumpărător. Acestea permit cumpărătorului de a judeca economic în funcție de volumul traficului și de a face alegere între a se interconecta direct cu toți (sau o parte) ceilalți furnizori și de a achiziționa direct serviciul de terminare (sau originare), sau de a achiziționa prestația de tranzit pentru a obține indirect interconectarea cu ceilalți furnizori.

Piața serviciilor de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie urmează să fie definită în primul rând din punct de vedere a produsului, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic (TMI), și apoi din punct de vedere geografic.

2.3.1 Tranzit „pur” și tranzit cuplat cu servicii de terminație a apelurilor

Din punct de vedere al relațiilor comerciale și juridice între furnizori, serviciul de tranzit poate cuprinde atât noțiunea de “tranzit pur”, cât și prestațiile care presupun cuplarea serviciilor de tranzit cu serviciile de terminare în anumite rețele ale unor furnizori terți.

În cazul „tranzitului pur”, furnizorul de servicii care inițiază apelul (Furnizorul A) și cel care nemijlocit efectuează terminarea apelului (Furnizorul B) stabilesc relații juridice și comerciale directe privind prestația serviciilor de terminare sau inițiere, însă recurg la un furnizor terț de tranzit pentru transportarea apelurilor între rețelele lor. Prin aceasta, furnizorul de tranzit nu are funcția intermediară de achitare a plăților ce revin apelurilor pentru terminarea (sau inițierea) apelurilor.

Sistemul bazat pe „tranzit pur” este puțin întâlnit în practica internațională, însă a fost unica formă de prestare a serviciilor de tranzit în Republica Moldova începând cu anul 2004, anul liberalizării *de-iure* a sectorului de comunicații electronice național. Pentru a preveni rupturile relațiilor de interconectare și a conectivității finale a utilizatorilor, ANRTI (autoritatea predecesoare

ANRCETI) a aprobat Hotărârea nr. 28 din 06.10.2004² care *de-facto* impunea S.A. "Moldtelecom" să ofere servicii de tranzit cuplate cu servicii de terminare în rețele naționale, cu excepția situațiilor când furnizorii interconectați indirect alegeau ei înșiși să efectueze direct achitățile pentru traficul terminat. Aceasta presupunea că S.A. "Moldtelecom" trebuia să publice lista de prețuri pentru serviciile de tranzit cuplate cu servicii de terminare în rețele naționale, însă această prevedere nu a fost niciodată onorată până la momentul anulării de către ANRCETI a hotărârii sus-menționate.

Limitările sistemului de interconectare indirectă bazată pe conceptul „tranzitului pur” rezultă din necesitatea facturării pentru trafic bazată pe numerotație. Astfel, furnizorii care sunt interconectați indirect află despre volumul de trafic transmis reciproc în baza analizei numerelor telefonice ale apelurilor primite și raportarea cu numerotația oferită de regulator fiecărui dintre furnizori. Această analiză este importantă și în relațiile dintre furnizorul de tranzit cu cel de terminare a apelurilor, deoarece permite separarea apelurilor tranzitate pentru care nu se efectuează plăți directe între aceștia. Însă acest sistem este funcțional doar în situații când furnizorii interconectați indirect transmit doar trafic inițiat în rețelele lor proprii și este disfuncțional în situații când furnizorul care este interconectat indirect intenționează să transmită trafic tranzitat – relațiile de interconectare tripartite devin complicate, deoarece furnizorul de terminare nu poate prin simpla analiză a numerelor să identifice volumul de trafic transmis de furnizorul interconectat direct și de cel interconectat indirect.

Sistemul dat este neprietenos și pentru situațiile când are loc redirecționarea apelurilor primite de către utilizatorii unui dintre furnizorii interconectați indirect – în această situație apelurile inițiate (sub formă de redirecționare) în rețeaua furnizorului pot avea număr apelant corespunzător numerotației unui alt furnizor. La fel, având în vedere implementarea în anul 2013 a portabilității numerelor, sistemul dat poate fi inefficient, din cauză că numerele vor migra liber între rețele iar informația despre numărul apelant nu va permite să fie identificată cu ușurință rețeaua care inițiază apelul.

Sistemul bazat pe „tranzit pur” este deficient și în cazul transmiterii de apeluri internaționale de intrare, deoarece furnizorul care termină apelurile nu poate să cunoască cine, furnizorul interconectat direct sau cel interconectat indirect, transmite apelurile internaționale. La aceasta se adaugă faptul că o parte din apelurile internaționale sunt recepționate în mod firesc fără informația despre numărul liniei apelante. Istoric, din partea furnizorilor naționali a avut loc o discriminare prin preț a apelurilor terminate (îndeosebi traficul internațional de intrare a avut întotdeauna parte de o tratare tarifară deosebită de cel național) și această practică este în vigoare și în prezent. Drept urmare, tarifele pentru terminarea în proprie rețea a apelurilor internaționale de intrare conțin o marjă de supra-profit față de tarifele pentru terminarea apelurilor naționale, din care cauză furnizorii au devenit extrem de sensibili față de problema terminării apelurilor internaționale de intrare.

Pe lângă aceste probleme create de sistemul bazat pe „tranzitul pur”, acesta este și o piedică pentru serviciile de apeluri naționale bazate pe accesul indirect la rețea, deoarece informația despre identitatea liniei apelante nu corespunde cu numerotația deținută de furnizorul care transmite apelul (dacă acesta în general are resurse de numerotație). De asemenea, aceasta este o piedică pentru eventualitatea dezvoltării de către companii autohtone a serviciilor OTT (over-the-top) de voce prin intermediul Internet de apeluri naționale, deoarece lipsa identității numărului apelant (determinată de

² Privind desemnarea S.A. "Moldtelecom" ca operator cu obligații de tranzit.

lipsa în genere a unui astfel de număr) creează probleme în identificarea furnizorului și în tratarea adecvată a traficului transmis.

Sistemul de tranzit bazat pe servicii de tranzit cuplate cu servicii de terminare este lipsită de aceste deficiențe, deoarece în tot lanțul de valoare ce corespunde itinerarului apelului la fiecare punct de interconectare are loc trecerea drepturilor și responsabilităților asupra traficului transmis.

Astfel, furnizorul părții apelante poate utiliza oferta unui furnizor de tranzit, care are astfel acorduri cu ambii furnizori (cel ce inițiază sau transmite apelul și cel ce termină apelul) și infrastructura necesară pentru transmiterea apelurilor. În acest caz, furnizorul părții apelante achiziționează de la furnizorul de tranzit o prestație compusă din serviciul de tranzit și serviciul de terminare a apelului. La rândul său, furnizorul de tranzit are nevoie să achiziționeze serviciul de terminare în rețeaua părții apelate pentru a efectua această prestație.

2.4 Piața relevantă a produsului

2.4.1 Produsul focal

Produsul focal este produsul cel mai îngust definit care se află în mod evident pe piața definită. Acesta este folosit ca resursă cheie pentru TMI astfel încât să determine limitele pieței.

În cazul pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, ANRCETI consideră că produsul focal este cuprins de serviciile de tranzit comutat de trafic într-o rețea publică fixă pe segmentul de rețea între punctele de interconectare cu furnizorii ce inițiază sau efectuează terminarea apelurilor. Acestea cuprind în egală măsură serviciile de „tranzit pur” cât și, în eventualitatea apariției, cele de tranzit cuplate cu servicii de terminare, deoarece definesc același concept tehnic de tranzit printr-o rețea interconectată cu celelalte două - a furnizorului care transmite apelul și cea a furnizorului care termină apelul.

Produsul focal nu include serviciile internaționale de tranzit al traficului pe segmente internaționale către rețele din Republica Moldova sau tranzitul traficului care are ca destinație o rețea din exteriorul Republicii Moldova, deoarece acesta implică costuri suplimentare pentru furnizor de organizare a comunicațiilor internaționale și de stabilire a punctelor de prezență transfrontaliere. Prin urmare acesta este considerat un serviciu distinct de serviciul ce constituie produsul focal, având o valoare suplimentară în lanțul de valoare.

2.4.2 Lista substituenților produsului focal

ANRCETI a identificat următoarele produse candidat substituenți pentru tranzitul de trafic în rețelele publice de telefonie după cum urmează:

- a) Utilizarea conexiunilor actuale de interconectare directă pentru furnizarea serviciilor de tranzit;
- b) Autofurnizare de servicii de interconectare directă;
- c) Servicii de tranzit de trafic într-o rețea publică mobilă;
- d) Servicii de tranzit internațional;

- e) Servicii cu amănuntul ale furnizorilor interconectați direct;
- f) Servicii de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie pentru toate categoriile de apeluri.

Compartimentele de mai jos analizează măsura în care fiecare dintre aceste produse substituente posibile pot constrânge activitățile unui monopolist ipotetic care asigură servicii de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

2.4.2.1 Substituibilitatea ofertei cu ridicata

Substituibilitatea ofertei cu ridicata are loc în cazul în care un potențial furnizor de produs substituent este atras pe piață ca răspuns la SSNIP-ul monopolistului ipotetic. Se poate presupune că acest lucru se va întâmpla doar în cazul în care furnizorul a fost în stare să transfere resursele sale pentru furnizarea produsului focal într-o perioadă de cel mult un an, fără investiții semnificative. Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

ANRCETI a analizat următoarele posibilități pentru un furnizor potențial de a furniza servicii substituente în cazul unui SSNIP la produsul focal:

Substituibilitatea serviciilor care asigură interconectarea directă între rețelele a doi furnizori și serviciile de interconectare indirectă prin intermediul rețelei unui terț (servicii de tranzit de trafic în rețeaua publică telefonică fixă)

Din punct de vedere tehnic, un furnizor poate foarte ușor să îndrepte capacitățile sale de interconectare directă cu un furnizor, pentru a oferi servicii de tranzit de apeluri între această rețea și una terță, cu care de asemenea are interconectare directă.

Aplicarea testului SSNIP pentru determinarea substituibilității ofertei presupune testarea faptului în ce măsură alți furnizori ar putea să înceapă furnizarea de servicii de tranzit prin conexiunile lor de interconectare directă ca răspuns la o creștere mică dar semnificativă și netranzitorie a prețurilor la serviciile de tranzit ale monopolistului ipotetic.

Aici trebuie de menționat topologia conexiunilor de interconectare între furnizorii din Republica Moldova. Istoric s-a format situația interconectării de tip stea între furnizori, unde fiecare are interconectare directă cu „Moldtelecom” S.A. În același timp, doar unii furnizori dispun de conexiuni de interconectare directă între ei. Odată ce serviciile de tranzit, după cum a fost menționat mai sus, reprezintă o alternativă interconectării directe atunci când aceasta economic nu este fezabilă sau stabilirea unei conexiuni directe ar putea dura mult timp, este firesc că furnizorii care dispun deja de interconectare directă să transmită traficul direct, fără a utiliza servicii de tranzit. Prin urmare, acești furnizori nu ar fi sensibili la un SSNIP, deoarece nu utilizează servicii de tranzit pentru a se interconecta. Ceilalți furnizori nu dispun de conexiuni directe de interconectare, inclusiv cu furnizorii mobili, și, respectiv nu dispun de capacități de interconectare care ar putea fi îndreptate pentru furnizarea serviciilor de tranzit.

Astfel, ANRCETI conchide că, urmare a unui SSNIP pentru serviciile de tranzit, nu se va produce substituția acestor servicii prin servicii de tranzit ale furnizorilor potențiali, care ar utiliza

pentru aceasta conexiunile actuale de interconectare. Deci acestea nu pot fi în măsură să lărgescă definiția produsului focal.

Concluzie: ANRCETI consideră că din perspectiva ofertei cu ridicata serviciile de interconectare directă nu sunt incluse în aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

Servicii de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie pentru toate categoriile de apeluri.

Un furnizor de servicii de tranzit care deține suficientă capacitate în rețea și are încheiate un număr important de contracte de interconectare cu alți furnizori nu va întâmpina bariere semnificative dacă ar dori să ofere servicii de tranzit pentru alte categorii de apeluri decât cele pe care le furnizează deja, de altfel, este puțin probabil să furnizeze servicii de tranzit doar pentru anumite categorii de apeluri. Proveniența apelurilor nu are absolut nici o influență asupra esenței serviciilor de tranzit de apeluri, din punct de vedere tehnic și al costurilor tranzitul apelurilor este echivalent indiferent de originea apelurilor.

Menționăm că în prezent, în practică, furnizorii de rețele publice de comunicații electronice prezenți pe piața serviciilor de tranzit furnizează aceste servicii pentru toate categoriile de apeluri.

ANRCETI consideră că serviciile de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie includ serviciile de tranzit de trafic pentru toate categoriile de apeluri.

Concluzie: ANRCETI consideră că serviciile de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie includ serviciile de tranzit de trafic pentru toate categoriile de apeluri.

2.4.2.2 Substituibilitatea cererii cu ridicata

Substituibilitatea cererii cu ridicata are loc când cumpărătorul cu ridicata a serviciului de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie este determinat să folosească produse alternative ca răspuns la SSNIP-ul monopolistului ipotetic. Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

După cum a fost descris mai sus, alternativa pentru serviciul de tranzit pentru un furnizor este de a achiziționa servicii directe de interconectare. Achiziționarea serviciilor directe de interconectare presupune că furnizorul singur își oferă serviciul de transportare a apelurilor până la (sau de la) punctele de interconectare directă, fie aceasta prin construirea facilităților tehnice proprii de interconectare directă, fie închirierea acestora (linii închiriate) de la alți furnizori.

Substituibilitatea serviciilor de tranzit prin autofurnizare de servicii de interconectare directă.

ANRCETI a evaluat măsura în care serviciile care asigură interconectarea directă între rețelele a doi furnizori reprezintă o alternativă viabilă la serviciile de interconectare indirectă prin

intermediul serviciilor de tranzit, astfel încât gradul de utilizare ridicat a celor dintâi să determine constrângeri concurențiale asupra furnizorilor de servicii de tranzit. Acest lucru ar presupune ca furnizorii să își dezvolte rețelele care să le permită interconectarea în mod direct cu ceilalți furnizori de rețele publice fixe sau mobile.

Asigurarea condițiilor necesare utilizării în mod exclusiv a unor servicii de interconectare directă necesită investiții semnificative, mai ales în raport cu mărimea activității furnizorilor mici de telefonie fixă. Investițiile date pot să fie ineficiente datorită volumelor mici de trafic pe fiecare sau pe o mare parte din conexiunile de interconectare directă.

Mai mult, serviciile de tranzit de trafic nu pot fi schimbate cu ușurință cu serviciile de interconectare directă într-o perioadă de timp scurtă sau la o scară suficient de mare pentru a face neprofitabilă o creștere mică, dar semnificativă și de durată, a prețurilor pentru serviciile de tranzit. Încheierea și implementarea unor acorduri pentru servicii de interconectare directă poate reprezenta o investiție pe termen lung, care se poate realiza într-o perioadă de câțiva ani. Astfel, pe termen scurt (în orizontul de timp al analizei de piață), dezvoltarea rețelelor nu poate reprezenta un argument în favoarea existenței substituibilității cererii între serviciile de interconectare directă și cele de interconectare indirectă.

În aceeași măsură și închirierea de facilități pentru interconectare, astfel ca linii închiriate, prezintă aceleași impedimente pentru dezvoltarea propriilor rețele pentru interconectare directă, legate costuri mari, care pot fi neproportionale traficului de interconectare directă pe majoritatea rutelor.

Mai mult, majoritatea furnizorilor în încercarea de a stabili interconectare directă fiecare cu fiecare se pot împiedica de prevederile Regulamentului cu privire la interconectare aprobat prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 12 din 31.01.2009, care impun obligația de a oferi interconectarea directă, furnizorilor căror li se solicită, doar atunci când traficul mediu lunar prin interconectare indirectă atinge nivelul de 50 mii minute.

Astfel, ANRCETI consideră că urmare a unui SSNIP pentru serviciile de tranzit de trafic nu ar avea ca efect înlocuirea acestor servicii cu autofurnizare de interconectare directă sau servicii de linii închiriate în măsură să determine disciplinarea furnizorului ipotetic monopolist.

Concluzie: Din perspectiva cererii cu ridicata, nu va avea loc substituția serviciilor de tranzit cu serviciile care asigură interconectarea directă între rețele și, respectiv serviciile de linii închiriate ca răspuns la SSNIP – ul monopolistului ipotetic.

Analiza oportunității includerii în aceeași piață relevantă a produsului a serviciilor de tranzit de trafic într-o rețea publică mobilă

Diferența esențială între o rețea publică fixă și o rețea publică mobilă constă în modul în care se realizează originarea și terminarea apelurilor la nivelul rețelei de acces. Având în vedere că tranzitul apelurilor se realizează la un nivel mai înalt în rețea, această diferență nu este relevantă în cazul pieței serviciilor de tranzit. Astfel, din punctul de vedere al caracteristicilor funcționale și scopului utilizării serviciilor de transport al apelurilor, nu există nici o diferență între serviciul de tranzit al apelului prin intermediul unei rețele care asigură conectarea utilizatorilor finali la puncte mobile și serviciul de tranzit al apelului printr-o rețea care asigură conectarea utilizatorilor finali la

puncte fixe. În principiu, rețeaua de transport aferentă unei rețele publice mobile nu diferă de rețeaua de transport a unei rețele publice fixe.

Concluzie: Pentru un furnizor care dorește să achiziționeze servicii de tranzit într-o rețea publică de telefonie, nu există nici o diferență între tipul de rețea – fixă sau mobilă – prin care este furnizat serviciul, astfel încât cele două servicii sunt considerate a fi incluse în aceeași piață relevantă.

Substituibilitatea serviciilor de tranzit național cu servicii de tranzit internațional

Din punct de vedere tehnic, un furnizor poate achiziționa servicii internaționale de tranzit (cuplate cu servicii de terminare) în toate rețelele din Moldova. În practica internațională au existat situații în trecut, când furnizorii alegeau servicii de tranzit internațional în locul serviciilor de tranzit național sau de terminare directă a apelurilor, datorită prețurilor mai mari pentru terminarea apelurilor stabilite pentru furnizorii naționali. Acest fenomen are denumirea de *tromboning*.

ANRCETI consideră că serviciile de tranzit internațional nu pot fi substituente serviciilor naționale de tranzit, din cauza prețurilor pentru terminare internațională în rețele din Moldova mult mai înalte decât prețurile pentru terminare națională directă sau decât prețurile de interconectare indirectă ce includ și costul tranzitului național. Nici un SSNIP nu va face ca serviciile internaționale de tranzit să fie mai ieftine și să fie, astfel, utilizate de furnizori în detrimentul serviciilor de tranzit național.

Concluzie: Substituibilitatea cererii cu ridicata între serviciile de tranzit național și serviciile de tranzit internațional ca răspuns la SSNIP al monopolistului ipotetic va lipsi.

2.4.2.3 Substituibilitatea cererii cu amănuntul

Substituibilitatea cererii cu amănuntul are loc atunci când utilizatorii finali își schimbă comportamentul de consum ca urmare a unui SSNIP de către monopolistul ipotetic și fac, astfel, creșterea prețului neprofitabilă.

În cazul când se analizează servicii furnizate cu ridicata descrie comportamentul utilizatorului final derivat din creșterea prețului pe piața cu ridicata a produsului relevant. Acest răspuns al utilizatorilor finali poate fi analizat, reieșind din ipoteza că furnizorul de servicii cu amănuntul de asemenea, ca răspuns la creșterea prețului la serviciul de tranzit, întreprinde un SSNIP la serviciile cu amănuntul.

Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

ANRCETI a analizat posibilul impact al SSNIP-ului monopolistului ipotetic asupra fluctuațiilor prețurilor serviciilor cu amănuntul pentru utilizatorii finali, în cazul dat prețul apelurilor.

Partea apelată nu este sensibilă față de orice fluctuație a prețurilor, deoarece datorită aplicării principiului CPP (partea apelantă plătește), aceasta nu suportă cheltuieli de pe urma apelului.

Partea apelantă suportă cheltuielile pentru efectuarea apelului, inclusiv în costul apelului fiind inclus și tariful pentru tranzit. Totodată, ANRCETI consideră că un SSNIP pentru serviciile de tranzit, în mare parte, nu va conduce la majorarea de către furnizori a tarifelor cu amănuntul pentru utilizatorii finali.

Din traficul național al furnizorilor mobili legat de apelurile în afara rețelei ale clienților acestora, doar 0.16% îi revine traficului către furnizori cu care furnizorii mobili au interconectare indirectă. Prin urmare un SSNIP nu va influența tarifele cu amănuntul ale furnizorilor mobili și nu va exista nici o reacție din partea utilizatorilor mobili ce apelează numere aflate în rețelele ce sunt interconectate indirect cu furnizorul lor.

La rândul său furnizorii alternativi de telefonie fixă utilizează interconectare indirectă pentru transmiterea apelurilor inițiate de ei către rețelele mobile și către rețelele furnizorilor de telefonie fixă, cu excepția rețelei S.A. "Moldtelecom", cu care au interconectare directă. ANRCETI consideră că un posibil SSNIP la serviciile de tranzit nu ar determina furnizorii alternativi să majoreze tarifele finale pentru apeluri spre numere mobile, deoarece mărimea unui SSNIP ar reprezenta circa 0,4-0,5% din tarifele finale pentru apeluri către mobil. Prin urmare nici utilizatorii finali apelanți către numere mobile nu ar reacționa la SSNIP. De asemenea, ANRCETI estimează că nu mai mult de 1% din traficul fiecărui furnizor alternativ de telefonie fixă către alte rețele fixe este îndreptat către rețele interconectate indirect. Faptul că volumul dat de trafic în total este mic va determina furnizorii dați să nu reacționeze la SSNIP.

Prin urmare, ANRCETI consideră că comportamentul părții apelante de asemenea nu va fi pe măsură să facă ca un SSNIP al furnizorului ipotetic monopolist să fie nerentabil.

Concluzie: Un SSNIP al monopolistului ipotetic care oferă servicii de tranzit de trafic, nu ar avea practic nici un impact la nivelul cu amănuntul din cauza că o asemenea majorare nu se va reflecta practic sub nici o formă în costul final al serviciilor cu amănuntul. Desigur aceasta nu ar afecta comportamentul consumatorului, într-o așa măsură, încât SSNIP să devină neprofitabil.

2.4.3 Sumarul analizei pieței produsului

ANRCETI a identificat că produsul focal este cuprins de serviciile de tranzit comutat de trafic într-o rețea publică fixă pe segmentul de rețea între punctele de interconectare cu furnizorii ce inițiază sau efectuează terminarea apelurilor.

Aplicarea testului monopolistului ipotetic indică asupra faptului, că piața relevantă a produsului este **piața serviciilor de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie** care include serviciile de tranzit local și național al traficului prin orice rețea publică de telefonie a tuturor categoriilor de apeluri.

ANRCETI consideră că la analizele viitoare, definiția acestei piețe ar putea fi extinsă dacă în viitor careva servicii vor deveni într-o măsură suficientă substituibile produsului focal.

2.5 Piața geografică

Pentru ca o piață să existe și să existe tranzacții, este necesar ca obiectivele consumatorului, precum și serviciile care satisfac aceste obiective să fie disponibile în același loc. În consecință piețele trebuie să fie definite atât din punct de vedere al produselor, cât și din punct de vedere geografic.

Dimensiunea unei piețe relevante geografice cuprinde toate zonele unde furnizorii oferă servicii în condiții similare. Conform Recomandării Comisiei Europene, dimensiunea geografică a unei piețe relevante este cel mai des determinată în funcție de acoperirea rețelei și existența unui cadru juridic și de reglementare identic într-o anumită zonă geografică.

Conform Regulamentului nr.55/2008, piața relevantă geografică include zonele unde sunt amplasați furnizorii de produse interschimbabile din punct de vedere a cererii și ofertei (p. 38 și 40)

ANRCETI consideră că limitele pieței relevante a tranzitului de trafic în rețelele publice de telefonie în dimensiune geografică este națională adică, piața geografică relevantă este întreg teritoriul al Republicii Moldova.

ANRCETI consideră că dimensiunea geografică a pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie este națională.

Evidența specifică în sprijinul unei definiții a pieței naționale este că:

- 1) Toate autorizațiile/licențele sunt naționale;
- 2) Politicile tarifare și comerciale practicate de către furnizori sunt naționale;
- 3) Cadrul de reglementare aplicabil serviciilor în cauză - cadrul legal și de reglementare în domeniul comunicațiilor electronice - este identic pe întreg teritoriul Republicii Moldova;
- 4) Nu există motive pentru a se examina îngustarea limitelor geografice ale acestei piețe.

Concluzie: ANRCETI consideră, în baza raționamentelor de mai sus, că limitele geografice ale pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie sunt teritoriul național. ANRCETI remarcă faptul că această concluzie este conformă practicilor tuturor statelor membre ale UE.

2.6 Aplicarea testului celor trei criterii

În conformitate cu Legea nr.241/2007, pentru ca o piață să fie relevantă reglementării preventive de către ANRCETI, este important ca aceasta să întrunească caracteristici care să justifice impunerea obligațiilor speciale preventive (Art.51 (1), lit.a).

ANRCETI a stabilit în Regulamentul nr.55/2008³ că pentru determinarea faptului dacă o piață a produsului este relevantă este necesar ca ea să întrunească respectarea a trei criterii (exercițiu numit Testul celor trei criterii)

Cele trei criterii sunt:

³ Pct. 44 din Regulamentul privind identificarea și analiza piețelor relevante din domeniul comunicațiilor electronice și desemnarea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe aceste piețe Nr. 55 din 29 decembrie 2008, .

- 1) dacă piața de comunicații electronice este caracterizată prin existența unor bariere înalte la intrare;
- 2) dacă piața de comunicații electronice în cauză ar tinde pe termen scurt sau mediu, spre o concurență suficientă pentru a proteja interesele consumatorilor, chiar și fără intervenții de reglementare;
- 3) dacă măsurile *ex post*, în absența unor măsuri *ex-ante* impuse pe această piață, ar fi suficiente pentru a remedia îngrijorările legate de existența unei poziții dominante pe piață.

Este necesar de menționat că aplicarea acestui test pentru aprecierea relevanței piețelor pentru reglementarea preventivă a fost elaborat de Comisia Europeană și recomandat regulatorilor naționali pentru exercițiul de identificare a piețelor.

Toate aceste criterii trebuie să fie îndeplinite împreună. În cazul în care, barierele la intrare nu sunt de durată, sau în cazul în care există dovezi recente de concurență sporită și de o concurență care tinde spre creștere continuă pe termen scurt și mediu, sau în cazul în care există anumite motive să se creadă că intervenția *ex-post* de către regulator ar putea fi eficientă, atunci este rezonabil ca regulatorul să se abțină de la impunerea măsurilor preventive în sarcina furnizorului cu putere semnificativă.

În cazul în care toate criteriile sunt îndeplinite, atunci ar fi justificată o analiză deplină de piață pentru a determina ce furnizor are putere semnificativă pe piață și a stabili remediile *preventive* aplicate acestor furnizori.

Compartimentul de mai jos aplică fiecare dintre aceste criterii la piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

2.6.1 Barierele de intrare și ieșire

Barierele pentru intrarea pe sau ieșirea de pe piață pot fi de două tipuri:

- 1) structurale: bazate pe economii de scară și gamă, costuri irecuperabile și constrângeri tehnice;
- 2) juridice: bazate pe politici cum ar fi acordarea licențelor, drepturi de trecere și alocarea spectrului de frecvențe.

Este evidentă prezența barierelor înalte la intrarea pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie. Concurenții nu au reprodus în măsură semnificativă rețeaua S.A. "Moldtelecom" în ce privește facilitățile de interconectare directă cu majoritatea furnizorilor. Implementarea acestor măsuri necesită investiții care pot fi neeconomice pentru furnizori, ceea ce rezultă în faptul că nu se poate de contat pe utilizarea acestor infrastructuri pentru furnizare de servicii de tranzit.

Astfel, pentru a oferi servicii de tranzit, furnizorul trebuie să fie interconectat cu un număr mare de jucători de pe piață.

Cu toate că cheltuielile legate de asigurarea interconectării directe fiecare-cu-fiecare pot fi calificate drept cheltuieli necesare pentru a fi activi pe piețele de inițiere și terminare de apeluri, investițiile și costurile irecuperabile legate de asigurarea unor astfel de legături directe sunt

semnificative, mai ales în raport cu dimensiunile afacerilor furnizorilor alternativi de telefonie fixă. Din aceste considerente costurile irecuperabile reprezintă bariere de intrare semnificative pentru piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

Un furnizor alternativ care solicită serviciu de tranzit trebuie să utilizeze, de asemenea, un serviciu de terminare și origine de apel. Volumele mici de trafic pe majoritatea rutelor posibile de interconectare directă le pot face inefficiente. Măsurile actuale aplicate de furnizorii istorici de telefonie fixă și mobilă împiedică să se dezvolte serviciile de tranzit cuplate cu serviciul de terminare. Prin urmare este foarte dificil pentru potențiali furnizori de tranzit să beneficieze pe piețele cu ridicata de volumuri de trafic de interconectare care să le eficientizeze investițiile în legături de interconectare directă.

Astfel, ANRCETI concluzionează că există bariere structurale substanțiale la intrarea pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

2.6.2 Tendințe spre concurență efectivă

Necătfînd la existența unor bariere înalte pentru intrare, pe unele piețe rămâne posibilitatea creării unei concurențe efective. Deși, acesta nu pare să fie cazul tranzitului de trafic în rețelele publice de telefonie.

ANRCETI găsește că piața tranzitului în rețele publice de telefonie are o dinamică extrem de joasă. Din 2004, momentul liberalizării *de-iure* a sectorului de comunicații electronice, structura topologiei interconectării furnizorilor nu a suferit nici o schimbare esențială. Pentru furnizorii de talie mică care nu se pot încă bucura de efectele economiei de scară, continuă să domine interconectarea directă doar cu rețeaua S.A., „Moldtelecom”, aceasta fiind folosită și pentru tranzitul de apeluri către alte rețele. În mod similar, chiar și furnizorii majori care sunt interconectați indirect cu alți furnizori, trebuie să se bazeze pe aceleași conexiuni de interconectare indirectă pentru a transmite traficul lor de ieșire către aceste rețele.

De asemenea, așa cum se poate observa din tabelul de mai jos (Tabelul nr.1), S.A. „Moldtelecom” deține în continuare o cotă de piață înaltă pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, în funcție de volumul traficului tranzitat, aceasta situându-se la nivelul de 99,56% .

Tabelul nr.1 Cota de piață în funcție de volumul traficului tranzitat

Denumire furnizor	2010	2012	2013
S.A. „Moldtelecom”	100%	99,91%	99,56%
S.R.L. „Arax Impex”	-	0,07%	0,04%
S.R.L. „Sicres”	-	-	0,40%
S.R.L. „Altnet-CC”	-	-	-
S.R.L. „Iristel Mol”	-	0,02%	-

Prin urmare, ANRCETI consideră că nu există factori care să indice evoluția pieței de servicii de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie către concurență efectivă în perioada de timp

supusă analizei.

2.6.3 Suficiența aplicării legislației concurenței

Există trei motive principale pentru a concluziona că doar aplicarea *ex-post* a legislației concurenței este insuficientă pentru a preveni un eșec al pieței. Acestea sunt:

- Legislația generală a concurenței conține măsuri de penalizare a agenților economici cu situație dominantă pentru abuzul de puterea de piață, însă nu sunt prevăzute măsuri ce ar viza impunerea de obligații specifice care ar preveni un asemenea abuz (de exemplu, obligația accesului, normele de evidență și calculul al costurilor, etc.).
- Intervențiile *ex-post* au loc în urma apariției abuzurilor, examinarea cazurilor durează lung timp, ceea ce poate avea efecte grave asupra concurenței, chiar dacă abuzul de puterea de piață este în final penalizat. Efectele date asupra concurenței pot fi de durată lungă sau ireversibile, din cauza câștigării timpului critic de către furnizorul care comite aplicarea puterii sale de piață în detrimentul concurenței, mai ales în cazul piețelor emergente.
- Intervențiile de reglementare sunt necesare frecvent și în timp util, iar autoritatea concurenței (Consiliul Concurenței) nu dispune de expertiza sectorială specifică pentru a asigura intervenția într-o astfel de măsură.

Motivele date fac ANRCETI să concluzioneze că aplicarea doar a mijloacelor legii concurenței pentru rezolvarea problemelor legate de concurență pe piața relevantă a produsului nu este suficientă și este necesară reglementarea *ex-ante*.

ANRCETI consideră că multe dintre problemele pieței analizate nu pot fi soluționate fără impunerea de obligații *ex-ante*. ANRCETI prin urmare concluzionează că al treilea criteriu este de asemenea, îndeplinit.

Concluzie: ANRCETI este de părere că în cadrul pieței identificate există bariere înalte la intrarea pe piață, nu există nici o tendință către o concurență vizibilă în spatele acestor bariere absolute, iar aplicarea doar a instrumentelor *ex-post* prevăzute de legislația concurenței nu este suficientă pentru a rezolva aceste deficiențe de piață. Această piață este prin urmare susceptibilă pentru reglementarea preventivă și necesită o analiză în detaliu în vederea determinării potențialei existențe a unei puteri semnificative pe această piață.

2.7 Concluzii privind identificarea piețelor relevante

ANRCETI a identificat că produsul focal este cuprins de serviciile de tranzit comutat de trafic într-o rețea publică fixă pe segmentul de rețea între punctele de interconectare cu furnizorii ce inițiază sau efectuează terminarea apelurilor.

Aplicarea testului monopolistului ipotetic a indicat asupra faptului, că piața dată include serviciile de tranzit local și național al traficului prin orice rețea publică de telefonie a tuturor categoriilor de apeluri. Prin urmare există următoarea piață a produsului în Republica Moldova:

- **Piața serviciilor de tranzit de trafic în rețele publice de telefonie.**

De asemenea ANRCETI a analizat limitele geografice ale pieței produsului și a constatat că limitele geografice ale pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie este teritoriul național.

De asemenea, ANRCETI a aplicat Testul celor trei criterii pentru a vedea dacă aceste piețe au caracteristici care justifică reglementarea preventivă. Acest exercițiu a demonstrat că piața dată întrunește respectarea tuturor criteriilor prestabilite și, astfel, indică asupra necesității intervenției preventive a regulatorului.

ANRCETI, prin urmare, consideră că piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie este relevantă reglementării preventive. În acest sens, ANRCETI urmează să decidă asupra identificării acestei piețe privind relevanța reglementării preventive.

În conformitate cu cerințele Legii nr.241/2007, această definiție a pieței poate fi subiect al revizuirii cel puțin o dată la doi ani.

În urma acestor constatări, în compartimentele ce urmează, ANRCETI va efectua o analiză detaliată a acestei piețe pentru a determina situația concurenței și măsura în care puterea de piață a furnizorilor poate afecta piețele cu amănuntul și cele cu ridicata. Dacă vor fi găsiți furnizori cu putere semnificativă pe această piață, ANRCETI, în baza constatărilor sale din analiza detaliată, va decide asupra stabilirii obligațiilor preventive adecvate ce urmează a fi impuse unor astfel de jucători, sau asupra menținerii, modificării ori retragerii obligațiilor speciale preventive impuse prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.28 din 01.11.2011 în sarcina S.A.”Moldtelecom” drept furnizor cu putere semnificativă.

3. Analiza pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie

Compartimentele ce urmează reprezintă analiza detaliată efectuată de către ANRCETI a pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, prin aplicarea criteriilor de determinare a puterii semnificative de piață.

Urmare a acestei analize ANRCETI:

- 1) Concluzionează că S.A., „Moldtelecom” deține putere semnificativă pe piața (PSP)⁴ de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.
- 2) Identifică obligații specifice preventive ce se propun a fi menținute furnizorului cu PSP - S.A., „Moldtelecom” în scopul prevenirii utilizării puterii sale de piață în detrimentul concurenței.
- 3) Procesul de analiză a pieței are trei etape după cum este descris în Figura 2.
- 4) În primul rând, ANRCETI evaluează cota de piață a fiecărui furnizor pe piața relevantă. În cazul în care nici un furnizor nu are o cotă mai mare de 35%, piața poate fi prezumată ca fiind concurențială. În acest caz, nici un furnizor nu are putere semnificativă pe piață, iar piața nu ar trebui să fie supusă nici unei reglementări preventive.
- 5) În al doilea rând, în cazul în care unul sau mai mulți furnizori depășesc cota de 35%, ANRCETI trebuie să efectueze analize suplimentare pentru a stabili dacă furnizorul (sau furnizorii) au putere semnificativă pe piață.
- 6) În cele din urmă, în cazul în care ANRCETI constată că unul sau mai mulți furnizori au putere semnificativă pe piața analizată, trebuie să stabilească obligațiile specifice ce sunt proporționale cu problemele concurențiale ale pieței analizate.

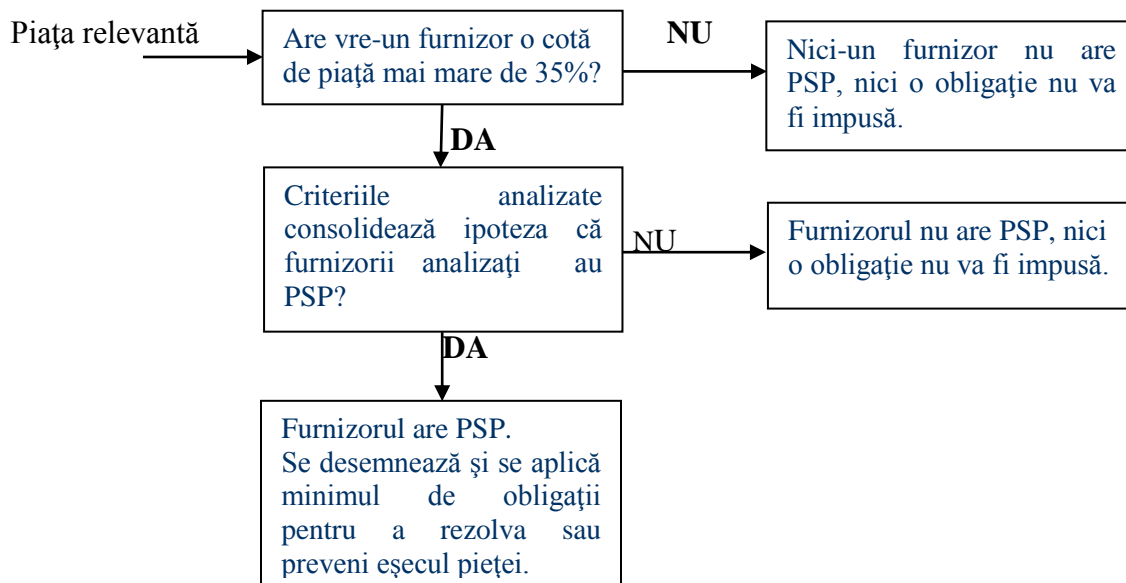

Figura 2: Procesul de analiză a pieței

⁴ În continuare pe parcursul documentului, referința la asemenea putere se va face prin termenul PSP (din eng. Significant Market Power).

3.1 Evaluarea cotei de piață

Conform Legii nr.241/2007, cota de piață este indicatorul principal al existenței PSP. Astfel, cota de piață de cel puțin 35% este o condiție necesară, nu însă și suficientă pentru desemnarea unui furnizor individual cu putere semnificativă pe o anumită piață relevantă. Pentru a confirma prezența PSP, ANRCETI trebuie să efectueze analiza ulterioară a pieței după cum este descris mai jos pentru a stabili dacă un furnizor poate acționa în mare măsură independent de alți furnizori, concurenți sau abonați.

Regulamentul nr.55/2008 prevede posibilitatea calculării cotei de piață în mai multe moduri, inclusiv conform veniturilor, abonaților, capacității instalate și traficului. ANRCETI consideră că oricare din aceste moduri poate fi folosit individual în afară de cazul când acestea indică o cota de piață aproape de pragul de 35%.

În cazul pieței date ANRCETI preferă să folosească indicatorul volumului de trafic tranzitat prin rețeaua furnizorilor care oferă servicii de tranzit pentru determinarea cotelor de piață, deoarece în funcție de acesta se poate cuantifica exact cota de piață a furnizorilor pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

Astfel, conform datelor statistice pentru anul 2013, prezentate de către furnizorii de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, S.A., „Moldtelecom” deține o cotă de piață pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, în funcție de volumul traficului tranzitat, de 99,56%. Astfel, o cotă de piață de 99,56% oferă indicii suficiente pentru a presupune o putere semnificativă a S.A., „Moldtelecom” pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

Concluzie: ANRCETI determină că cota de piață a S.A., „Moldtelecom” pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie depășește semnificativ pragul de 35%, prin urmare există motive să fie presupusă existența puterii semnificative a furnizorului dat pe această piață.

3.2 Analiza ulterioară a pieței

În cazul în care unul sau mai mulți furnizori pe o piață sunt identificați cu o cotă ce depășește 35%, atunci conform ipotezei acest furnizor are putere semnificativă pe piață. O listă de criterii ce pot fi folosite pentru a testa această ipoteză este prezentată în Anexa 1 a Regulamentului nr.55/2008. Aceste criterii sunt după cum urmează:

- 1) Cota de piață și stabilitatea acesteia;
- 2) Dimensiunile furnizorului;
- 3) Controlul infrastructurii greu de duplicat;
- 4) Avantajul sau superioritatea tehnologică;
- 5) Puterea de contracarare a utilizatorilor;
- 6) Accesul la capital;
- 7) Economii de scară;
- 8) Economii de gamă de produse;
- 9) Economii de densitate;

- 10) Diversificarea produselor și serviciilor;
- 11) Integrarea pe verticală;
- 12) Rețele bine dezvoltate de distribuție și de vânzări;
- 13) Bariere în calea extinderii serviciilor;
- 14) Absența potențialei concurențe;
- 15) Numărul furnizorilor de pe piață;
- 16) Circumstanțele care determină stabilirea prețurilor pe piață;
- 17) Nivelul profitului.

Regulamentul nr.55/2008 prevede că lista criteriilor ce pot fi utilizate de către ANRCETI pentru analiza de piață nu este exhaustivă, iar alegerea lor depinde de caracteristicile pieței relevante.⁵ Acele criterii pe care ANRCETI le consideră corespunzătoare trebuie analizate cumulativ pentru a evalua impactul lor colectiv asupra faptului dacă un furnizor are PSP.

În compartimentele ce urmează ANRCETI va analiza criteriile pe care le consideră relevante pentru piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

3.2.1 Cota de piață și stabilitatea acesteia

O cotă de piață mare și stabilă (sau în creștere) poate indica asupra lipsei unei tendințe spre o concurență eficientă pe piață. Așa cum se precizează și în Instrucțiunile CE⁶, o cotă de piață mai mare de 50% este prin ea însăși un indiciu al manifestării unei poziții dominante pe piață. De asemenea, în jurisprudența Curții Europene de Justiție s-a precizat că, în lipsa unor circumstanțe excepționale, o cotă de piață mai mare de 50% instituie o prezumție de dominanță. Chiar și în cazul unei cote de piață mai mici de 50%, dar mai mare de 40%, sau chiar în cazul unor cote de piață mai mici de 40%, un furnizor poate fi considerat ca având poziție dominantă, în acest caz analizându-se și alți factori.

Mai mult, așa cum precizează și Instrucțiunile CE, faptul că furnizorul identificat ca având putere semnificativă pe piață înregistrează scăderi progresive ale cotei de piață, poate fi un indiciu al creșterii gradului de concurență pe respectiva piață, dar această evoluție nu este suficientă pentru a considera că identificarea unui furnizor cu putere semnificativă pe piața analizată nu este justificată.

De asemenea, potrivit prevederilor Legii concurenței nr. 183 din 11.07.2012, în cazul unei cote de piață de peste 50%, se prezumă existența poziției dominante a întreprinderii, până la proba contrară.

În cazul pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie cota de piață a S.A. „Moldtelecom” în funcție de volumul traficului național tranzitat prin rețeaua proprie este de 99,56% (în baza datelor statistice prezentate pentru anul 2013). Având în vedere cota de piață a S.A. „Moldtelecom” de 99,56%, ANRCETI consideră această constatare suficientă pentru a presupune o putere semnificativă a S.A. „Moldtelecom” pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

⁵ Regulamentul nr. 55, pct. 67,68

⁶ Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C 165/03). P.75

Istoric, S.A., „Moldtelecom” a fost singurul furnizor de servicii de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, de asemenea S.A., „Moldtelecom” este singurul furnizor care deține o infrastructură de rețea publică de telefonie fixă care acoperă întreg teritoriul Republicii Moldova.

Intrarea pe piața de servicii de tranzit a unor noi furnizori, precum și furnizarea unui serviciu de tranzit competitiv, sunt limitate de o serie de factori: mărimea semnificativă a investițiilor necesare, costurile mari irecuperabile, mărimea cererii, necesitatea încheierea unui număr cât mai mare de contracte de interconectare directă atât cu furnizorii de rețele publice fixe, cât și cu furnizorii de rețele publice mobile, precum și timpul îndelungat de punere în funcțiune a unor servicii de interconectare în vederea furnizării de servicii de tranzit). Astfel ANRCETI consideră că nu există indicii care să arate că, în orizontul de timp al analizei de piață, furnizorii alternativi vor putea intra pe piața serviciilor de tranzit de trafic și vor putea concura în mod eficient cu S.A., „Moldtelecom”. În același timp, este foarte probabil ca furnizorii alternativi să continue să achiziționeze servicii de tranzit al apelurilor de la S.A., „Moldtelecom” și în perioada următoare, având în vedere gradul mare de acoperire teritorială și contractele de interconectare directă cu toți furnizorii de servicii publice de telefonie din Republica Moldova, de care beneficiază acesta. Trebuie avut în vedere că un furnizor al unei rețele de comunicații electronice nu va putea utiliza cu ușurință capacitatea folosită/necesară interconectării în mod direct cu altă rețea publică de telefonie pentru a intra pe piață să furnizeze servicii de tranzit de trafic. Numai în situația în care furnizorul respectiv are încheiate un număr suficient de mare de contracte de interconectare directă cu alți furnizori poate intra pe piața serviciilor de tranzit.

Având în vedere barierele ridicate și netranzitorii care există la intrarea pe această piață, cota de piață a S.A., „Moldtelecom” nu este previzibil a se modifica semnificativ în perioada de timp acoperită de analiza de piață (cel puțin 2 ani). Stabilitatea în timp a cotei de piață oferă un indiciu cu privire la existența puterii semnificative pe piață.

Un alt indicator important care poate oferi un indiciu cu privire la nivelul de concurență pe o anumită piață este Indicele Hirfindahl Hirschmann (IHH). IHH măsoară gradul de concentrare a pieței prin intermediul unui indicator derivat suma pătratelor cotelor de piață ale furnizorilor. Un IHH aproape de 1 indică un nivel ridicat de concentrare a pieței, un IHH ce tinde spre 0 indică un nivel scăzut de concentrare a pieței, fapt care ar indica o concurență perfectă. Știind că un singur furnizor are o cotă de piață de cel puțin 35%, IHH minim posibil este de 0,35, iar un IHH mai mare de 0,70 poate fi considerat ca probă *suplimentară* în sprijinul PSP.

Tabelul nr.2: Calcularea Indicelui IHH pentru piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie

Pentru furnizor	Cota 2012 (Si)	Si
S.A. „Moldtelecom”	99,56%	0,991
S.R.L. „Sicres”	0,4%	0,000
S.R.L. „Arax-Impex”	0,04%	0,000
Sumar	100%	0,991

IHH pentru piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie din Republica Moldova (pe baza datelor prezentate în Tabelul nr.2) este de 0.991 – un nivel caracteristic unei piețe aproape de monopol absolut.

Deci, în cazul pieței de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, S.A., „Moldtelecom” s-a bucurat în mod constant de o pondere foarte mare și stabilă a volumului de trafic tranzitat, astfel încât aceste cote înalte sunt o dovadă a existenței unei poziții semnificative pe piață.

3.2.2 Dimensiunile furnizorului

Furnizarea serviciilor de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie necesită investiții importante într-o rețea de tranzit. Pentru furnizarea pe scară largă a infrastructurii pentru serviciul de tranzit, investiția este atât de semnificativă încât orice alt furnizor alternativ se va ciocni cu mari dificultăți în ce privește intrarea pe piață.

Dimensiunea furnizorului este prin urmare un element important, deși importanța are mai degrabă de a face cu aspecte aferente cum ar fi controlul infrastructurii greu de duplicat, subiect ce este tratat separat mai jos.

3.2.3 Controlul infrastructurii greu de duplicat

Așa cum se precizează în Instrucțiunile Comisiei Europene⁷, *un furnizor poate deține o poziție dominantă pe piață în cazul în care mărimea sau importanța rețelei îi conferă posibilitatea manifestării unui comportament independent de ceilalți furnizori*. Deținerea unei infrastructuri semnificative poate conferi un avantaj absolut de cost furnizorului fost monopolist, iar costurile și perioada de timp implicate în duplicarea unei astfel de infrastructuri pot constitui bariere semnificative la intrarea pe piață.

În aceste condiții, S.A., „Moldtelecom” deține controlul asupra unei infrastructuri greu de duplicat, utilizată de marea majoritate a celor care achiziționează servicii de tranzit de trafic în Republica Moldova pentru furnizarea de servicii de apeluri către utilizatorii finali la nivelul pieței cu amănuntul. Totodată, S.A., „Moldtelecom” are încheiate acorduri de interconectare directă cu majoritatea furnizorilor de telefonie fixă și mobilă. Investiția necesară pentru a duplica infrastructura aferentă tranzitului de trafic a S.A., „Moldtelecom” este o barieră pentru concurenții săi, în special în afara zonelor urbane unde nu există economii de densitate, iar costul mediu de furnizare a serviciilor este mai mare. Dificultatea duplicării infrastructurii reiese din faptul că construcția acestora este anevoioasă, durează mult timp, necesită volum mare de coordonări și autorizări din partea autorităților ce supraveghează construcțiile civile, din cauza cerințelor de urbanism. În condițiile în care o astfel de rețea există, construirea unei rețele paralele ar face imposibil (cel puțin ineficient din punct de vedere economic) de a atinge economii suficiente de densitate.

Date fiind costurile fixe irecuperabile semnificative și perioada mare de timp necesară pentru construirea unei rețele, este puțin probabil ca un alt furnizor să reușească construirea unei rețele similare celei a S.A., „Moldtelecom” sau dezvoltarea unei rețele existente în orizontul de timp supus analizei. Prin urmare, controlul unei infrastructuri greu de duplicat de către furnizorul fost

⁷ Instrucțiunile CE (2002/C 165/03), paragrafele 81-82

monopolist constituie o barieră atât la intrarea unui nou furnizor pe piața relevantă analizată, cât și la dezvoltarea ofertei de servicii de tranzit de către furnizorii existenți.

3.2.4 Puterea de contracarare a utilizatorilor

Puterea de contracarare a utilizatorilor unui furnizor se referă la puterea relativă pe care o pot avea utilizatorii săi, individual sau în grupuri, în relațiile sale de negociere cu vânzătorul serviciilor în cauză. În general, puterea de negociere a unui utilizator poate fi dată de importanța comercială pe care o are pentru vânzător sau abilitatea sa de a migra către surse alternative de aprovizionare.

Existența unor utilizatori cu o poziție puternică de negociere, care se exercită prin a produce un impact semnificativ asupra concurenței, poate restricționa potențial capacitatea furnizorilor de a stabili prețurile sau alte condiții comerciale. După cum e menționat în Regulamentul nr.55/2008, puterea de contracarare a unui utilizator (fiind adevărat și pentru grupuri de utilizatori) se manifestă, de regulă, atunci când sunt îndeplinite una sau mai multe dintre următoarele condiții:

- 1) utilizatorul cumpără un volum important din totalul produselor oferite de furnizor;
- 2) utilizatorul poate migra, cu costuri reduse, către surse alternative de achiziționare a produselor respective;
- 3) utilizatorul ar putea produce el însuși produsele respective.

Prin urmare, pe piața relevantă identificată, ANRCETI a analizat măsura în care S.A., „Moldtelecom” deține suficientă putere de piață pentru a putea crește peste nivelul competitiv, în mod profitabil, tarifele pentru serviciile de tranzit de trafic percepute celorlalți furnizori care reprezintă cererea. În condițiile în care se dovedește că furnizorul în cauză deține putere semnificativă pe piață, atunci se justifică intervenția autorității de reglementare în sensul prevenirii efectelor negative pe care comportamentul acestora le-ar putea avea asupra utilizatorilor la nivelul pieței cu ridicata, precum și asupra consumatorilor.

Un furnizor care dorește să achiziționeze servicii de tranzit de trafic de la S.A., „Moldtelecom” dispune de următoarele două alternative:

- a) să se adreseze unui furnizor care concurează cu S.A., „Moldtelecom” în ceea ce privește serviciile de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie;
- b) să încheie acorduri de interconectare directă cu furnizorii rețelelor în care se intenționează terminarea traficului.

Pe de altă parte, aceste alternative teoretice nu sunt de natură să prezinte o putere reală de contracarare din partea cumpărătorilor. În realitate, rețeaua nici unui furnizor alternativ nu este interconectată în prezent cu un număr suficient de rețele, astfel încât să reprezinte o alternativă viabilă la nivel național. În plus, din punct de vedere economic, stabilirea unei legături de interconectare directă între doi furnizori nu poate fi justificată decât dacă volumul traficului schimbat depășește anumite valori. În practică, numărul limitat de acorduri de interconectare directă indică niveluri ale traficului între furnizorii de rețele publice fixe rareori suficiente pentru justificarea unei interconectări directe. Astfel, stabilirea unei legături de interconectare directă între furnizorii de rețele publice fixe reprezintă o alternativă puțin probabilă la achiziționarea serviciilor de tranzit.

Astfel, pe piața serviciilor de tranzit în rețelele publice de telefonie, în absența unor măsuri de reglementare *ex-ante*, este puțin probabil ca furnizorii alternativi, ca răspuns la o eventuală creștere a

prețului, să fie în măsură să determine constrângeri concurențiale asupra comportamentului de piață al S.A., „Moldtelecom” prin decizia de a intra pe piață și a furniza servicii de tranzit pentru propria activitate (servicii auto-furnizate) sau către terțe părți, prin intermediul rețelei proprii, fără înregistrarea unor costuri fixe irecuperabile semnificative. În prezent, niciunul din furnizorii care achiziționează servicii de tranzit nu este suficient de mare (nu furnizează servicii la o scară suficient de largă) pentru a influența nivelul tarifelor practicate de S.A., „Moldtelecom”. Mai mult, ANRCETI nu deține informații care să indice faptul că furnizorii alternativi care achiziționează servicii de tranzit de la S.A., „Moldtelecom” intenționează să renunțe sau să reducă semnificativ utilizarea acestor servicii în viitorul apropiat. Aceasta se datorează, în principal, capacității S.A., „Moldtelecom” de a oferi servicii de tranzit la nivel național către majoritatea rețelelor din Republica Moldova, deoarece beneficiază de acorduri de interconectare directă cu majoritatea rețelelor publice fixe și mobile. În plus, costurile înregistrate în cazul adoptării unei decizii de înlocuire a furnizorului actual de servicii de tranzit sunt foarte mari, ceea ce face improbabilă ipoteza că utilizatorii care achiziționează în prezent servicii de tranzit de trafic de la S.A., „Moldtelecom” ar renunța la acesta, ca răspuns la o creștere de preț.

Astfel, puterea de contracarare a utilizatorilor S.A. „Moldtelecom” (furnizorilor ce achiziționează servicii de tranzit) este extrem de mică.

3.2.5 Economii de scară

Economiile de scară apar atunci când creșterea producției duce la costuri medii (pe unitate de produs) mai reduse. Prin producerea de servicii peste nivelul care și-l poate permite să producă un furnizor nou intrat pe piață, furnizorul istoric își pot asigura costuri mai mici per unitate decât furnizorul nou intrat. Unde economiile de scară sunt mari și / sau barierele în calea expansiunii există, noul furnizor, prin profitul așteptat poate să nu reușească să își acopere costurile irecuperabile și intrarea pe piață poate să fie descurajată. De asemenea, furnizorii cu economii de scară pot mai ușor suporta riscurile legate de investiții majore în proiecte noi sau în proiecte cu durată mare de recuperare, datorită ponderii mai mici în afacerile totale în comparație cu situația concurenților ce nu se bucură de astfel de economii.

S.A., „Moldtelecom” are, fără îndoială, economii de scară în comparație cu concurenții săi din sectorul de telefonie fixă, deoarece are o cotă de piață în funcție de cifra de afaceri de 92,4%. Aceasta denotă faptul că S.A., „Moldtelecom” își poate repartiza costurile fixe de interconectare pe un număr mai mare de servicii, obținând astfel costuri medii mai reduse. De asemenea, precum este arătat în Figura 3, cota de piață a S.A., „Moldtelecom” per total sector de comunicații electronice este de circa 27.96%.

Importanța economiilor de scară ale S.A., „Moldtelecom” este una mixtă. În ce privește costurile asociate doar cu rețeaua de telefonie fixă, S.A., „Moldtelecom” într-adevăr se bucură de economii de scară în comparație cu concurenții săi. În ce privește costurile asociate comunicațiilor electronice per ansamblu, S.A., „Moldtelecom” are economii de scară comparative cu unii din concurenții săi, însă nu cu S.A. „Orange Moldova”. Însă ANRCETI ține cont și de faptul că S.A., „Moldtelecom” are economii de scară în raport cu principalii săi concurenți atât pe piața cu amănuntul de telefonie fixă, cât și pe piața tranzitului de trafic cu ridicata.

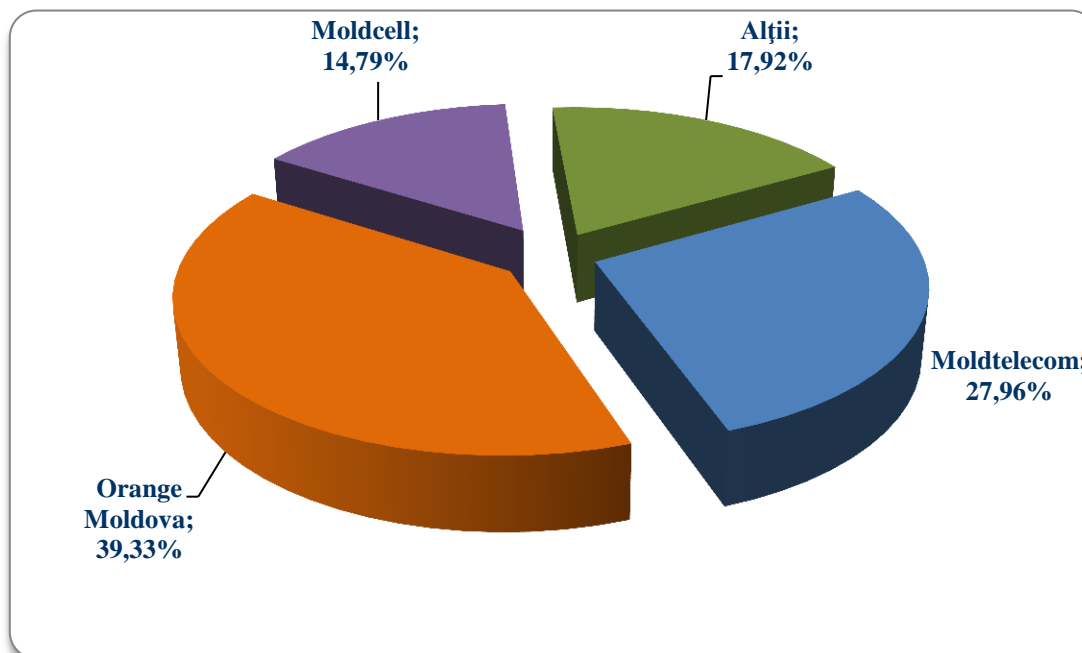

Figura 3: Cote de piață în funcție de venituri pe piața de comunicații electronice

Prezența unor economii de scară în raport cu concurenții îi permite S.A., „Moldtelecom” să-și distribuie costurile pe mai multe activități sau să subvenționeze dezvoltarea unor servicii (cum de ex. IPTV) din contul altor activități și să obțină avantaje competitive. Prin urmare, ANRCETI consideră că S.A., „Moldtelecom” beneficiază de economii semnificative de scară ceea ce reprezintă un avantaj de piață pentru furnizarea serviciilor de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie.

3.2.6 Economii de gamă de produse

Economiile de gamă apar în cazul în care un furnizor poate repartiza costurile între mai multe servicii diferite dar care folosesc aceleași elemente de rețea ca și tranzitul de trafic, ceea ce va conduce la costuri potențiale mai mici și respectiv prețuri mai mici. În cazul tranzitului de trafic în rețelele publice de telefonie, S.A., „Moldtelecom” deține un avantaj de cost prin furnizarea mai multor servicii, atât la nivelul pieței cu ridicata, cât și la nivelul pieței cu amănuntul, datorită faptului că utilizează aceleași elemente de infrastructură (de exemplu, la nivelul pieței cu ridicata, în ceea ce privește serviciile de origine, tranzit și terminare a apelurilor către destinații fixe, mobile), înregistrând astfel economii substanțiale de gamă. Acest lucru poate descuraja intrarea pe piața serviciilor de tranzit de trafic, furnizorii nou-intrați fiind nevoiți să activeze pe mai multe piețe simultan în scopul realizării unei reduceri a costurilor similare cu cele ale furnizorului fost monopolist.

3.2.7 Economii de densitate

Economiile de densitate apar atunci când furnizorul poate partaja costurile sale fixe la un număr mai mare de utilizatori. Prin urmare costurile medii pe unitate de serviciu sunt mai mici la furnizorul care poate beneficia de asemenea economii de densitate.

De cele mai dese ori economiile de densitate sunt rezultat al avantajului primului intrat pe piață, în special acolo unde intrarea pe piață necesită investiții esențiale și de lungă durată în infrastructură pasivă și de rețea. De regulă de astfel de economii se bucură furnizorii istorici, care s-au bucurat în trecut de drepturi de monopol, exclusive pentru careva servicii sau regiuni, au obținut subvenționare sau privilegii de altă natură, sau s-au bucurat de limitarea de către autorități a numărului de concurenți.

Pe piața serviciilor de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, serviciile S.A., „Moldtelecom” sunt furnizate în toate zonele geografice și se caracterizează printr-un grad înalt de penetrare obținut în mare parte istoric. Prin urmare noii intrați nu ar putea să obțină densitate comparabilă cu cea a S.A., „Moldtelecom”, ceea ce duce la concluzia că costurile fixe vor fi în mediu mai înalte la noii intrați. Posibilitatea de a se bucura de economii de densitate îi oferă S.A., „Moldtelecom” avantaje competitive în dezvoltarea de noi rețele. Astfel, efecte similare de economii de densitate noii intrați le pot, cel mai probabil, obține doar în zone geografice destul de restrânse ceea ce n-ar asigura la scară mai largă dezvoltarea eficientă a concurenței pe piața în aval.

3.2.8 Diversificarea produselor și serviciilor

Pe unele piețe un furnizor cu PSP poate fi în măsură să ofere o gamă mai largă de produse, care îl face mai atractiv pentru utilizatori și întărește poziția sa pe piață. Acest raționament este aplicabil și în cazul pieței relevante analizate în acest document. În cazul când nu are un acord de interconectare cu furnizorul părții apelate, furnizorul părții apelante poate utiliza oferta unui furnizor de tranzit, care are astfel acorduri cu ambii și infrastructura necesară pentru transmiterea apelurilor și care își asumă funcția de intermediere financiară. În acest caz, furnizorul părții apelante achiziționează de la furnizorul de tranzit o prestație compusă din tranzitul și terminarea apelului. La rândul său, furnizorul de tranzit are nevoie să achiziționeze serviciul de terminare în rețeaua părții apelate pentru a efectua această prestație. Chiar dacă S.A., „Moldtelecom” are un avantaj în acest sens, acesta este doar ca urmare a unor economii de scară, după cum este descris la punctul 3.2.5.

3.2.9 Bariere în calea extinderii serviciilor

Barierile la intrarea pe piață au fost considerate parte a procesului de identificare a piețelor relevante pentru reglementarea preventivă. În plus, pot exista bariere în calea extinderii serviciilor pentru furnizorii existenți, astfel încât să împiedice concurența cu un furnizor stabilit.

Concurenții potențiali sunt acei furnizori care, în circumstanțele economice date, au capacitatea de a intra pe piața relevantă cu servicii pe care le furnizează în alte arii geografice sau prin adaptarea rapidă a tehnologiei de care dispun, în condiții acceptabile de eficiență. În esență, ușurința cu care anumiți furnizori pot intra pe o anumită piață într-o perioadă scurtă de timp și cu înregistrarea unor costuri reduse poate reprezenta un factor care să împiedice furnizorii existenți să

crească în mod nejustificat tarifele, în timp ce absența concurenților potențiali poate indica existența unor bariere ridicate la intrarea pe piață.

Referitor la posibilitatea furnizorilor alternativi de a intra pe piața de tranzit și de a dezvolta o ofertă de furnizare a serviciilor de tranzit pe scară mai largă, în perioada de timp acoperită de analiza de piață, este important de precizat că nici un alt furnizor în afară de S.A.,„Moldtelecom” nu are posibilitatea să ofere conectivitate cu toate rețelele din R. Moldova..

Barierele în calea intrării și/sau extinderii serviciilor pe piața de tranzit de trafic au de a face în primul rând cu negocierea unor noi contracte de interconectare și, eventual, cu realizarea unei legături directe de interconectare cu noi furnizori. Având în vedere că majoritatea rețelelor furnizorilor care achiziționează servicii de tranzit de trafic sunt deja interconectate cu rețeaua S.A.,„Moldtelecom”, în eventualitatea adoptării unei decizii de extindere a serviciilor de tranzit ale unui furnizor alternativ, aceștia ar trebui să atragă volume importante de trafic de la clienții actuali ai S.A.,„Moldtelecom”. În caz contrar, costurile interconectării directe cu rețeaua furnizorului alternativ pot fi semnificative. De asemenea un factor de constrângere a posibilităților de lărgire extensivă a serviciilor de telefonie fixă îl reprezintă serviciile de telefonie mobilă.

3.2.10 Sumar

În baza criteriilor analizate mai sus ANRCETI consideră că există suficiente dovezi că S.A.,„Moldtelecom” are PSP pe piața tranzitului de trafic în rețelele publice de telefonie, iar barierele identificate (investiții necesare mari, costuri irecuperabile înalte, prezența economiilor de scară și densitate) sunt mari pentru ca concurenții să poată exercita suficientă presiune competitivă astfel încât să erodeze puterea de piață a S.A.,„Moldtelecom”. Această putere de piață va continua să existe în orizontul de timp cuprins de această analiză (de până la doi ani), din cauza controlului de către S.A.,„Moldtelecom” a infrastructurii greu de duplicat și a economiilor de scară și de densitate, iar în lipsa unor remedii *ex-ante* este foarte mare probabilitatea că S.A.,„Moldtelecom” va aplica această putere în detrimentul concurenței pe piețele cu amănuntul.

<p>Concluzie: Există dovezi clare că S.A.,„Moldtelecom” are PSP pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie și este puțin probabil că această poziție se va schimba în următorii doi ani. O serie de criterii confirmă faptul că S.A.,„Moldtelecom” se bucură de putere semnificativă pe piața relevantă.</p>

4. Determinarea obligațiilor

Analiza pieței din compartimentul 3 a demonstrat că S.A., „Moldtelecom” are putere semnificativă pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie. În acest compartiment ANRCETI analizează obligațiile preventive corespunzătoare în acest caz. La selectarea obligațiilor ANRCETI este conștientă de:

- 1) Cerința de a alege soluția minimă suficientă pentru a rezolva problema identificată pe piață.
- 2) Poziția comună adoptată de ERG privind obligațiile pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice (ERG(06)33).⁸
- 3) Obligațiile speciale preventive impuse furnizorilor cu putere semnificativă ca rezultat al primei analize efectuate a pieței date.

4.1 Probleme concurențiale identificate la nivelul piețelor relevante de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie

Problemele concurențiale la nivelul pieței relevante de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, identificate de ANRCETI în analiza anterioară a pieței date sunt valabile și pentru prezenta analiză și vizează atât aspecte referitoare la tarifele de interconectare practicate, cât și alte aspecte non-tarifare.

Așa cum a identificat ANRCETI la secțiunea anterioară, S.A., „Moldtelecom” deține PSP pe piața serviciilor de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie, iar mecanismul substituibilității cererii și ofertei nu este eficient pe piața dată. Din cauza faptului că nu există suficiente constrângeri concurențiale exercitate asupra S.A., „Moldtelecom”, ANRCETI consideră că acesta nu are suficiente stimulente pentru a reduce tarifele de tranzit prin rețeaua proprie până la un nivel eficient, cum ar fi pe o piață concurențială, adică există riscul aplicării unor tarife excesive în lipsa reglementării acestora.

Potențiala utilizare a puterii semnificative pe piața tranzitului de trafic în rețelele publice de telefonie poate duce la distorsionarea concurenței de pe piețele cu amănuntul, îndeosebi a serviciilor de telefonie fixă. Astfel, la nivelul pieței cu amănuntul, partea apelantă suportă cheltuielile pentru efectuarea apelului, inclusiv în costul apelului fiind inclus și tariful pentru tranzit. Practicarea unor tarife majorate pentru serviciile de tranzit conduce la majorarea costurilor suportate de către furnizorii alternativi, făcând dificilă concurența pe piețele cu amănuntul. Astfel de practici afectează bunăstarea socială, distorsionează comportamentul de consum, pot afecta capacitatea concurențială a furnizorilor și pot constitui o barieră la intrarea pe piață.

Odată cu riscul tarifelor excesive pentru serviciile de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie și efectul lor negativ asupra concurenței pe piața cu amănuntul, ANRCETI constată suplimentar următoarele probleme concurențiale:

- 1) neacordarea interconectării în vederea tranzitării traficului prin rețeaua S.A. „Moldtelecom”, inclusiv refuzul de a acorda accesul la rețea și serviciile de interconectare,

⁸ ERG (06) 33 Poziția comună revizuită a ERG privind abordarea referitoare la obligațiile corespunzătoare în cadrul de reglementare a rețelelor și serviciilor de comunicații electronice

refuzul de a negocia un acord de interconectare, tergiversarea asigurării interconectării sau neacordare de servicii complementare celui de interconectare, având în vedere că aceasta ar putea întârzia intrarea pe piață a concurenților de pe piețele cu amănuntul pe care operează S.A., „Moldtelecom” sau ar putea afecta calitatea serviciilor oferite de concurenți (lipsa posibilității de a apela către și de fi apelați de către utilizatorii altor rețele, cu care furnizorul concurent nu dispune de interconectare directă). Dacă serviciul de acces la rețelele publice de telefonie ce ține de tranzitul traficului nu ar fi furnizat de către S.A., „Moldtelecom”, piețele cu amănuntul corespunzătoare ar tinde către monopolizare;

2) neacordarea capacităților de interconectare solicitate de care în mod rezonabil are nevoie furnizorul pentru satisfacerea creșterii ofertei la serviciile sale, inclusiv întârzierea acordării capacităților suplimentare, ce ar duce la scăderea calității serviciilor bazate pe interconectare;

3) retragerea dreptului de acces deja acordat (interconectării deja acordate), inclusiv în partea în care acesta vizează servicii de tranzit;

4) impunerea de condiții contractuale nejustificate, de exemplu solicitări de depunere a unor garanții exagerate, de verificare a solvabilității și acorduri de confidențialitate, restricționarea serviciilor oferite sau a punctelor de interconectare;

5) acordarea serviciului de tranzit la tarife excesive în raport cu costurile;

6) discriminarea clienților cu ridicata la furnizarea servicii cu o calitate diferită de cea a serviciilor furnizate intern;

7) neasigurarea tranzitului apelurilor internaționale în vederea terminării în rețele naționale fixe ale furnizorilor alternativi (ceea ce poate provoca imposibilitatea de a apela din exterior numerele telefonice din rețelele acestor) precum și utilizarea disproporției de putere de negociere în raport cu furnizorii de terminare;

8) probleme generate de sistemul de „tranzit pur” instaurat în 2004:

i. pentru redirecționarea apelurilor între rețele;

ii. pentru implementarea portabilității numerelor în rețelele din Republica Moldova;

iii. pentru accesul furnizorilor mici pe piața de servicii internaționale de tranzit/terminare (tranzit „pur” și tranzit cuplat cu servicii de terminare) a apelurilor internaționale de intrare în rețele de telefonie din Republica Moldova;

Prin urmare, obligațiile ce urmează a fi impuse trebuie să țină cont de aceste riscuri ale pieței și să asigure minim acțiunile necesare pentru nivelarea acestor riscuri.

4.2 Examinarea cauzelor de apariție a PSP

Obligațiile ce urmează a fi aplicate depind de problemele concurențiale ce există la moment pe piața analizată. În analiza prezentată în compartimentul 3, ANRCETI a stabilit următoarele cauze majore de apariție a PSP

- a) Cota de piață și stabilitatea acesteia
- b) Dimensiunile furnizorului
- c) Controlul infrastructurii greu de duplicat
- d) Puterea de contracarare a utilizatorilor
- e) Economii de scară
- f) Economii de gamă și produse
- g) Economii de densitate

- h) Diversificarea produselor și serviciilor
- i) Bariere în calea extinderii serviciilor

4.3 Analiza obligațiilor propuse de ERG

La identificarea obligațiilor ce pot fi impuse în calitate de remedii concurențiale, ANRCETI a analizat și documentul Grupului European de Regulatori ERG(06)33, care sugerează impunerea următoarelor obligații pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie:

- a) asigurarea accesului;
- b) condiții egale;
- c) transparența termenilor și condițiilor;
- d) caracterul adecvat al parametrilor tehnici de acces și interconectare;
- e) preț de interconectare echitabil și coerent;
- f) calitatea rezonabilă a produselor de acces și interconectare;
- g) asigurarea conectării de la punctul de furnizare.

Aceste remedii se încadrează în lista remediilor stabilite de Directiva cu privire la acces⁹, precum și celor stabilite de Legea nr.241/2007:

- i. Transparență
- ii. Non-discriminare
- iii. Evidența contabilă separată
- iv. Acces
- v. Controlul prețurilor și evidența costurilor.

4.4 Impunerea, menținerea, modificarea ori retragerea obligațiilor speciale preventive

ANRCETI propune menținerea următoarelor obligații asupra **S.A.,„Moldtelecom”** ca urmare a poziției PSP pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie:

- a) obligația de furnizare oricărui furnizor solicitant a interconectării în vederea tranzitării de apeluri, în orice punct în care oferă interconectare directă cu rețeaua sa de telefonie fixă;
- b) obligația de furnizare a serviciului de tranzit de apeluri în rețeaua proprie de telefonie cuplat cu servicii de terminare a apelurilor în rețele naționale, de rând cu cel de „tranzit pur” care poate fi ales de furnizorii interconectați indirect;
- c) obligația de a oferi condiții de interconectare sau acces echivalente tuturor furnizorilor solicitanți pe principii nediscriminatorii;
- d) obligația de a nu discrimina, în legătură cu tranzitul traficului în rețeaua proprie de telefonie, inclusiv în funcție de originea apelurilor;
- e) obligația de a publica o Ofertă de Referință pentru Interconectare și de a publica informația privind punctele de interconectare, specificațiile tehnice, caracteristicile rețelei, condițiile

⁹ Directive 2002/19/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities (Access Directive)

comerciale și tehnice de interconectare, de furnizare și utilizare a infrastructurii asociate, capacități disponibile, tarife aplicate pentru serviciile de interconectare și pentru serviciile oferite în vederea realizării interconectării;

f) obligația de a orienta prețurile maximale pentru serviciile de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie și a serviciilor conexe acestora la costul incremental pe termen lung (LRIC);

g) obligația de efectuare a tranzitului apelurilor internaționale către rețele fixe ale furnizorilor naționali interconectați cu S.A. "Moldtelecom"; tranzitul dat urmează să fie efectuat în condiții care permit furnizorilor alternativi de telefonie fixă să încaseze remunerare pentru apelurile internaționale de intrare în rețelele lor similară cu cea de care beneficiază S.A. "Moldtelecom";

h) obligația de asigurare a evidenței contabile separate și de publicare a rapoartelor de evidență contabilă separată și metodologiei utilizate.

Obligațiile impuse cu privire la tranzitul de trafic trebuie să fie stabilite astfel, încât S.A. „Moldtelecom” să nu poată utiliza posibilitatea de a introduce modificări în rețelele sau infrastructura sa pentru a evita obligațiile cu privire la acces. În acest sens, trebuie impusă obligația de oferire a unor servicii sau facilități echivalente în cazul modificărilor date făcute rețelei.

Concluzii: ANRCETI propune ca obligațiile de mai sus să fie menținute S.A. „Moldtelecom” pentru a preîntâmpina orice abuz potențial al poziției sale PSP pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie și de a se și de a se elimina efectele negative cauzate de condițiile de pe piața cu ridicata pentru piețele din aval. În baza dovezilor disponibile, ANRCETI consideră că aceste obligații sunt necesare și proporționale cu riscurile concurențiale de pe piața de tranzit de trafic în rețelele publice de telefonie în Republica Moldova și poziția de PSP pe această piață.

În conformitate cu prevederile Legii nr.241/2007, ANRCETI, dacă ia decizii privind identificarea piețelor relevante, desemnarea furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante și impunerea obligațiilor speciale în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă pe piețele relevante, are obligația de a notifica Consiliului Concurenței în termen de 3 zile lucrătoare din data adoptării privind aceste decizii. Conform Legii nr.241/2007, ANRCETI va remite hotărârea în adresa S.A. "Moldtelecom" și Consiliului Concurenței.